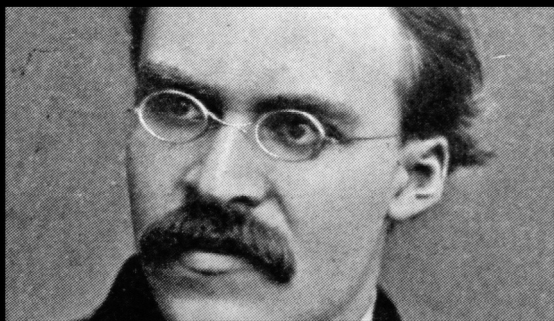


Friedrich
NIETZSCHE



Historian hyödystä ja
haitasta elämälle

Historian hyödystä ja haitasta elämälle

FRIEDRICH NIETZSCHE

Historian hyödystä ja haitasta elämälle

Suomentanut
Risto Korkea-aho

Vom Nutzen und Nachtheil der Historie für das Leben ilmestyi 1874.

© 2020 Risto Korkea-aho

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-802-255-8

Esipuhe.

»Sitä paitsi minä vihaan kaikkea, mikä ainoastaan opettaa minua eikä enennä taikka välittömästi elävöitä toimekkuuttani.» Nämä ovat Goethen sanoja, jotka, kuin sydämenpohjasta lausuttu *ceterum censeo*, saavat aloittaa tämän tutkistelumme, jonka aiheena on historian arvo ja arvottomuus. Aiomme tässä nimittäin esittää, miksi meidän tulee vakavasti vihata, kuten Goethe sanoo, opetusta, joka ei elävöitä, tietämystä, joka veltostuttaa toimekkuuden, historiaa kalliina tiedon-ylettömyytenä ja ylellisyytenä – nimittäin siksi, että meiltä puuttuu vielä välttämättömintäkin, ja yletön on välttämättömän vihollinen. Varmasti tarvitsemme historiaa, mutta tarvitsemme sitä toisin kuin sitä tarvitsee tiedon puutarhassa hemmoteltu joutilas, niin koppavasti kuin tämä katsoneekin nenänvartta pitkin meidän karkeita ja epäviehättäviä tarpeitamme ja ahdinkojamme. Toisin sanoen tarvitsemme historiaa elämää ja toimintaa varten, emme mukavaa elämästä ja toiminnasta vetäytymistä varten saati itsekkään elämän tai pelkurimaisen ja kelvottoman toiminnan kaunistelua varten. Tahdomme palvella historiaa vain siinä määrin kuin historia palvelee elämää: mutta historian tutkimus ja arvostus voivat mennä liian pitkälle, niin että ne alkavat näivettää ja rappeuttaa elämää: ilmiö, jonka oppiminen aikamme merkillisistä oireista on nyt yhtä välttämätöntä kuin se lienee tuskallista.

Olen yrittänyt kuvailla tunnetta, joka kyllin usein on vaivannut minua; kosten sille altistamalla sen julkisuudelle. Ehkä tämä kuvailu rohkaisee jotakuta kertomaan minulle, että hänkin kyllä tuntee

saman tunteen, mutta minä en ole tuntenut sitä kyllin puhtaana ja alkuperäisenä enkä varsinkaan ole ilmaissut sitä asiaankuuluvan kokemuksen tuomalla varmuudella ja kypsyydellä. Ehkä jotkut sanovat niin; useimmat kuitenkin sanovat, että tunteeni on aivan kieroutunut, luonnoton, kamala ja suorastaan luvaton ja etten minä näine tunteineni ole sen mahtavan historiallisen ajansuuntauksen arvoinen, joka tunnetusti on kahden ihmisiän ajan ollut etenkin saksalaisten keskuudessa merkillepantava. Joka tapauksessa se, että minä uskallan astua esiin ja luonnehtia tunnettani julkisesti, pikemminkin edistää kuin vahingoittaa yleistä säällisyyttä, koska minä näin tarjoan monille tilaisuuden lasketella kohteliaisuuksia tuolle juuri mainitulle ajansuuntaukselle. Itse puolestani saan jotakin, mitä pidän säällisyyttäkin arvokkaampana – tulla julkisesti läksytyksi ja ojennetuksi omaa aikaamme koskevista kysymyksistä.

Tämäkin tutkistelu on epäajanmukainen, koska minä tässä kajoan siihen historialliseen sivistykseen, josta aikamme oikeutetusti on ylpeä, ja yritän ymmärtää sitä ajan vammana, vaivana ja puutteena, koska minä jopa uskon, että me kaikki sairastamme kuluttavaa historiakuumetta ja ainakin meidän pitäisi tunnistaa, että me sairastamme sitä. Mutta jos Goethe oli oikeassa sanoessaan, että viljellesämme hyveitämme viljelemme samalla virheitämme, ja jos, kuten kaikki tietävät, hypertrofinen hyve – jollainen aikamme historiallinen aisti minusta näyttää olevan – voi turmella kansan siinä missä hypertrofinen pahekin: niin minulle annettaneen vapaat kädet. Syyllisyyteni keventämiseksi on myöskin sanottava, että ne kokemukset, joiden myötä minussa heräsivät nuo piinalliset tunteet, ovat enimmäkseen omiani ja vain vertailun vuoksi olen ottanut toisilta, ja että minäkin tämän nykyajan lapsena ammennan itsestäni niin epäajanmukaisia kokemuksia vain siinä määrin kuin olen vanhempien aikojen, etenkin kreikkalaisten, kasvatti. Mutta tämän verran minun täytyy saada itselleni suoda jo ammattini takia klassisena filologina sillä enpä osaisi sanoa, mitä virkaa klassisella filologialla meidän aikanamme olisi, ellei se saisi vaikuttaa ajassa epä-

ajanmukaisesti – eli vaikuttaa aikaa vastaan ja sitä kautta aikaan ja toivottavasti tulevan ajan parhaaksi.

1.

Tutkistele karjaa, joka editseksi laiduntaa: se ei tiedä eilisestä, ei tästä päivästä, se loikkii sinne tänne, syö, lepää, sulattelee, loikkii taas, ja niin aamusta iltaan ja päivästä toiseen, sen ilot ja surut ovat lyhyitä, nimittäin nykyhetken liekaan sidottuja, ja niinpä se ei tunne raskasmielisyyttä eikä kyllästy. Ihmisen on työlästä katsella sitä, koska ihminen mahtalee ihmisyydellään eläintä vastapäätä ja kuitenkin silmäilee mustasukkaisesti eläimen onnea – sillä vain sitä hän tahtoo, hän tahtoo elää eläimen lailla, kyllästymättä ja tuskaa tuntematta, mutta turhaan tahtoo, koska hän ei tahdo sitä samalla tavalla kuin eläin. Ihminen voi joskus kysyä eläimeltä: miksi et puhu minulle onnestasi, vaan vain tuijotat minua? Ja eläin tahtoo vastata ja sanoa, että se johtuu siitä, että minä aina heti unohdan, mitä olin aikeissa sanoa – mutta sitten se unohti tämänkin vastauksen ja pysyi vaiti: niin että ihminen sitä ihmetteli.

Mutta ihminen ihmettelee itseäänkin, sitä, ettei hän voi oppia unohtamaan, vaan takertuu aina menneisyyteen: kuinka kauas, kuinka nopeasti hän juokseekin, menneisyyden ketju laahaa perässä. Se on ihme: hetki, se on hujauksessa tässä, hujauksessa poissa, sitä ennen ei mitään, sen jälkeen ei mitään, ja kumminkin se palaa kummituksena takaisin ja häiritsee myöhemmän hetken rauhaa. Vähän väliä irtoaa ajan kääröstä lehti, se putoaa ja liihottelee pois – ja liihottelee yhtäkkiä takaisin, laskeutuu ihmisen syliin. Silloin ihminen sanoo »minä muistan» ja kadehtii eläintä, joka heti paikalla unohtaa ja jolle jokainen hetki todella kuolee, uppoaa takaisin su-

»Moraalia loukkaa esimerkiksi se, että Rafaelin täytyi kuolla kolmenkymmenenkuuden ikäisenä: sellaisen olennon ei pitäisi kuolla.»

Friedrich Nietzschen *Epäajanmukaisia tutkisteluja* ilmestyi neljässä osassa vuosina 1873–1876. Toinen osa, *Historian hyödyistä ja haitasta elämälle*, ilmestyi 1874. Tämä pieni historianfilosofinen tutkielma on säilyttänyt epäajanmukaisuutensa kenties paremmin kuin nelikon muut osat: se on niistä vähiten sidoksissa oman aikansa ilmiöihin. Ehkä juuri siitä johtuu, että jälkimaailma on kiinnittänyt eniten huomiota juuri tähän tutkisteluun.

